

شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان استان گیلان

(مورد: شهرستان آستانه اشرفیه)

پریسا شاهین رخسار

دانشجوی دکتری آبیاری و زهکشی گروه مهندسی آب دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد و عضو هیات علمی بخش تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان گیلان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، رشت، ایران.

pshahinrokhsar@yahoo.com

امین علیزاده

استاد گروه مهندسی آب دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

alizadeh@um.ac.ir

حسین انصاری

دانشیار گروه مهندسی آب دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

ansary@um.ac.ir

محمد قربانی

دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

ghorbani@um.ac.ir

چکیده

استان گیلان با داشتن ۲۳۷۹۶۵ هکتار زمین شالی کاری و تولید حدود ۱۰۴۲۰۰۰ تن شلتوک، سهم عمده ای در تأمین نیاز مصرفی کشور دارد. باین حال، از بعد استمرار تولید غالب اراضی شالی کاری به دلیل شرایط آب و هوایی و مسائل دیگر بیش از یکبار در سال به زیر کشت نمی روند و کشاورزان بعد از برداشت برنج عملاً تا سال بعد با بیکاری فصلی مواجه می باشند. پژوهش حاضر، باهدف شناسایی مؤثرترین عوامل تأثیرگذار بر توسعه کشت دوم در شهرستان آستانه اشرفیه با بررسی دیدگاه های ۳۰ کشاورز پیشرو و خبره با بهره گیری از پرسشنامه محقق ساخته و به روش پیمایش انجام شده است. نتایج نشان داد که از دید کشاورزان مشکلات مختلفی بر سر راه توسعه کشت دوم و کشت محصولات جایگزین برنج وجود دارد که از آن جمله می توان به عدم حمایت دولت و اتحادیه کشاورزان از خرید تضمینی محصولات جایگزین برنج، نبود بازار فروش مناسب و عدم وجود مزارع پیشرو موفق در منطقه به عنوان مهم ترین عوامل اشاره کرد. با توجه به نتایج این تحقیق، راهکارهایی همچون خرید تضمینی دولت، ایجاد مزارع پیشرو، اعطای تسهیلات مالی و اعتباری با نرخ بهره مناسب، توسعه بازارهای محلی برای عرضه محصولات کشت دوم، تقویت رقابت پذیری اقتصاد روستایی، ایجاد صنایع تبدیلی و بسته بندی در مناطق روستایی و توسعه برنامه های بازاریابی پیشنهاد می گردد.

واژگان کلیدی: الگوی کشت، برنج، گیلان، آستانه اشرفیه، چالش

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

مقدمه

جمعیت روبه رشد کشور و محدودیت اراضی قابل کشت در استان، متصدیان تولید محصولات کشاورزی را به سوی بهره‌وری بیشتر در واحد سطح هدایت می‌نماید، یکی از روش‌های افزایش بهره‌وری، بالا بردن ضریب کشت از طریق توسعه کشت دوم است. از نظر کارشناسان کشاورزی، کشت دوم دارای مزایایی شامل پایداری تولید، استفاده مناسب از آب، کنترل آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز، افزایش کیفیت خاک، کاهش فرسایش خاک، کاهش مصرف سموم و کودهای شیمیایی برای زراعت اول، افزایش میزان بهره‌وری، افزایش تولید و تأمین بخشی از نیاز غذایی جامعه، اشتغال‌زایی، افزایش درآمد کشاورزان و کاهش آلودگی محیط‌زیست می‌باشد (واضحی، ۱۳۸۷). استان گیلان با داشتن ۲۳۷۹۶۵ هکتار زمین شالی‌کاری و تولید حدود ۱۰۴۲۰۰۰ تن شلتوک، سهم عمده‌ای در تأمین نیاز مصرفی کشور دارد. با این حال، از بعد استمرار تولید غالب اراضی شالی‌کاری به دلیل شرایط آب و هوایی و مسائل دیگر بیش از یک‌بار در سال به زیر کشت نمی‌روند و کشاورزان بعد از برداشت برنج عملاً تا سال بعد با بیکاری فصلی مواجه می‌باشند. از سوی دیگر، وسعت اراضی شالی‌کاری پایین بوده (نظام مالکیت اراضی استان نشان می‌دهد که متوسط زمین زراعی ۶۰ درصد از بهره‌برداران کمتر از ۵ هکتار است) و کفاف تأمین زندگی کشاورزان را نمی‌دهد؛ بنابراین می‌توان گفت که کوچک بودن قطعات زراعی و کشاورزی تک‌محصولی قادر به تأمین زندگی زارعان نیست و ساماندهی این وضعیت در قالب راهکارهای افزایش کارایی از ضرورت برنامه‌ریزی اقتصادی این نواحی به شمار می‌رود (آمار و همکاران، ۱۳۹۲).

2

یکی از موانع کشاورزی اقتصادی استان گیلان کشت تک‌محصولی کشاورزان گیلانی یعنی برنج است. در حالی که بنا به گزارش جهاد کشاورزی استان گیلان از ۲۳۸ هزار هکتار اراضی شالی‌کاری استان حدود ۵۰ هزار هکتار آن بدون هیچ‌گونه عملیات زیر بنایی توانایی کشت محصولات غیر برنج و یا کشت دوم پس از برنج را دارا است. ولیکن تاکنون کشاورز گیلانی رغبتی به کشت محصولات غیر برنج از خود نشان نداده است. از طرف دیگر کاهش آورد رودخانه سفیدرود به‌عنوان مهم‌ترین منبع تأمین آب شبکه آبیاری و زهکشی شالیزارهای استان، پیش‌بینی وقوع خشک‌سالی‌ها و تغییرات احتمالی اقلیم نشان‌دهنده کاهش قابل توجه حجم و کیفیت آب در دسترس برای کشت برنج در سال‌های آتی می‌باشد (نوابیان و همکاران، ۱۳۹۰؛ خسروی و همکاران، ۱۳۹۰، هادی نیا و همکاران، ۱۳۹۲). تفکر کشت دوم بعد از برداشت برنج در اراضی شالی‌کاری استان گیلان از دیرباز مدنظر متصدیان و مروجان استان بوده است و همواره این سؤال مطرح می‌شود که چرا سطح وسیعی از اراضی شالی‌کاری مناسب استان به مدت شش تا هفت ماه از سال بدون استفاده رها می‌شود. تولید و عرضه انواع محصولات سبزی و صیفی، علوفه، حبوبات و دانه‌های روغنی که پس از تولید در حاشیه جاده‌های روستایی در معرض فروش قرار می‌گیرند، نشان‌دهنده این واقعیت ملموس است که نکاشتن و بدون استفاده ماندن اراضی شالی‌کاری استان به‌ویژه در شش‌ماهه دوم، ناشی از کم‌کاری کشاورزان نیست. بلکه از یک‌طرف ناشی از فقر تحقیقاتی و عدم معرفی محصولات و ارقام مناسب و از طرف دیگر وجود نداشتن برنامه‌های اجرایی حمایتی مناسب است (نداف فهمیده و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به ضرورت و اهمیت کشت دوم در افزایش تولید ناخالص ملی و ارتقای وضعیت اقتصادی و اجتماعی تولیدکنندگان و همچنین پیش‌بینی افت کیفی و کمی منابع آب استان گیلان خصوصاً در بخش مرکزی شامل دشت آستانه- کوچصفهان که علاوه بر کند کردن توسعه کشاورزی، خسارات و زیان‌های جبران‌ناپذیری را نیز به اقتصاد مبتنی بر کشاورزی استان تحمیل خواهد کرد (محمدیان، ۱۳۸۶) و با توجه به تنوع تولید محصولات زراعی و باغی در شهرستان آستانه‌اشرفیه، این پژوهش بر بررسی موانع و مشکلات توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان پیشرو و خبره این شهرستان، باهدف ایجاد دید جامع‌تری برای مسئولین در جهت برنامه‌ریزی در بخش کشاورزی و فراهم کردن زمینه علمی لازم برای برنامه‌ریزی در این بخش، کاهش فشارهای غیر کارشناسی بر منابع انسانی، آب‌و خاک تمرکز نموده است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر نوع و ماهیت، یک تحقیق کاربردی و از نظر روش جز تحقیقات توصیفی - تحلیلی به شمار می‌آید که به شیوه پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه ساختاریافته اجرا شده است. جامعه آماری این تحقیق کشاورزان پیشرو و خبره شهرستان آستانه اشرفیه و از ۹ روستا بوده است که از این تعداد، ۳۰ پاسخگو به روش هدفمند و بنا به انتخاب و تجربه کارشناس اداره ترویج مدیریت این شهرستان انتخاب شدند و مورد مصاحبه قرار گرفتند. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای بوده است که روایی محتوایی آن از طریق بررسی دیدگاه ۵ نفر از اساتید و کارشناسان اجرایی و روایی سازه آن بر اساس آزمون کرونبرگ در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ و پایایی آن با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ (بالتر از ۰,۷) تأیید گردیده است. برای سنجش رتبه‌بندی نگرش کشاورزان نسبت به موانع و مشکلات کشت دوم از ۹ گویه در طیف لیکرت پنج سطحی شامل: کاملاً مخالف، مخالف بی‌نظر، موافق و کاملاً موافق استفاده شد که به ترتیب نمرات ۱ تا ۵ و میانگین ۳ برای آن‌ها در نظر گرفته شد و از کشاورزان خواسته شد تا میزان موافقت و مخالفت خود را با هر کدام از گویه‌ها بیان کنند. همچنین نرمال بودن توزیع متغیرهای موردتحقیق (گویه‌های پرسشنامه) با استفاده از آزمون شاپیرو ویلک^۱ بررسی شد. نتایج نشان داد ۹ گویه موردبررسی در سطح معنی‌داری ۵ درصد غیر نرمال هستند ($p < 0.05$) (جدول ۱) و بر این اساس از آزمون ناپارامتریک فریدمن به منظور رتبه‌بندی متغیرها (موانع) استفاده گردید.

جدول ۱- بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای اصلی مطالعه

نام متغیر	آماره آزمون	سطح احتمال	نتیجه آزمون
بازار فروش این محصولات در منطقه مناسب نیست.	۰/۷۶۹	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
با نحوه کشت و تولید این محصولات آشنایی ندارم.	۰/۸۴	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
علاقه‌مند به کشت محصولات جدید نیستم.	۰/۸۵۸	۰/۰۰۱	غیر نرمال
شرایط زمین زراعی مناسب کشت این گونه محصولات نیست.	۰/۸۴۳	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
آب‌وهوا منطقه برای کشت این محصولات مناسب نیست.	۰/۸۲۳	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
سرمایه و ماشین‌آلات کافی برای تولید این گونه محصولات ندارم.	۰/۸۲۳	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
با توجه به کوچک بودن زمین نمی‌توانم در بازار رقابت کنم.	۰/۸۸۵	۰/۰۰۴	غیر نرمال
تولید و فروش این نوع محصولات نیازمند حمایت دولت می‌باشد	۰/۶۳۷	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال
کشت محصولات جایگزین با مدیریت دولت در مزارع پیشرو انجام بگیرد.	۰/۶۳۴	۰/۰۰۰۱	غیر نرمال

معرفی ناحیه مورد مطالعه

شهرستان آستانه اشرفیه با وسعت ۴۲۳ کیلومترمربع و دارا بودن دو بخش (کیاشهر و مرکزی)، دو شهر (کیاشهر و آستانه اشرفیه) و ۶ دهستان (دهکاء، کیاشهر، چهارده، دهشال، گورکا و کیسم) در شرق گیلان و در موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۴۶ دقیقه و ۵۹ درجه و ۱۱ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه و ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. جمعیت آن ۱۰۵ ۵۲۵ نفر است که از این تعداد ۵۴۴۷۹ نفر در نقاط شهری و ۵۱۰۴۷ نفر در نقاط روستایی زندگی می‌نمایند. از مجموع بهره‌برداران این شهرستان تعداد ۱۷۱۰۴ نفر در بخش زراعت، ۹۱۳۰ نفر در باغداری، ۲۱ نفر در بخش گلخانه، ۲۶۶۴ نفر در پرورش دام سنگین و ۵۰ نفر در پرورش دام سبک اشتغال دارند (سالنامه آماری استان گیلان، ۱۳۹۳)

¹ Shapiro-Wilk

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته ها

ویژگی های پاسخگویان بر اساس مشخصات فردی، بخش محل سکونت، منبع آب مورد استفاده بررسی ویژگی های فردی مشارکت کنندگان نشان داد ۷۳/۳ درصد از آن ها مرد و ۲۶/۷ درصد زن بودند. ۳۶/۷ درصد آنان دارای تحصیلات دانشگاهی، ۴۰ درصد دیپلم و ۲۳/۳ درصد دارای تحصیلات راهنمایی بودند. میانگین سنی و تجربه کاری شرکت کنندگان به ترتیب ۴۵/۹۳ و ۲۳/۶۳ سال بود. افراد تحت تکفل هر کشاورز به طور میانگین ۳/۸۷ نفر است (جدول ۲). همان گونه که اطلاعات جدول ۳ نشان می دهد ۵۳/۳ درصد از مشارکت کنندگان از بخش مرکزی و ۴۶/۶ درصد از بخش کیشهر انتخاب شدند. بررسی نوع منبع و وضعیت آب مورد استفاده در کشاورزی نشان داد که ۷۰ درصد از کشاورزان از رودخانه به عنوان منبع آب استفاده می کنند و از نظر ۴۶/۷ درصد از کشاورزان، وضعیت آب منطقه در وضعیت متوسط قرار دارد (جدول ۴).

اولین همایش بین المللی و سومین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ویژگی های فردی

ویژگی	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف	مینیم	ماکسیم
جنسیت	مرد	۲۲	۷۳/۳			
	زن	۸	۲۶/۷			
تعداد افراد تحت تکفل						
			۳/۸۷	۱/۱۷	۲	۶
سن	۲۵-۳۵	۷	۲۳/۳		۲۵	۶۸
	۳۶-۴۵	۱۰	۳۳/۳	۱۱/۹۱		
	۴۶ به بالا	۱۳	۴۳/۳			
تجربه کاری	۱۰ سال	۵	۱۶/۷			
	۱۰-۲۰ سال	۸	۲۶/۷	۱۱/۳۴	۵	۵۰
	۲۰ سال به بالا	۱۷	۵۶/۷			
تحصیلات	راهنمایی	۷	۲۳/۳			
	دیپلم	۱۲	۴۰			
	فوق دیپلم	۲	۶/۷			
	لیسانس	۷	۲۳/۳			
فوق لیسانس	۲	۶/۷				

جدول ۳: توزیع فراوانی شرکت کنندگان بر حسب روستای محل سکونت

روستا	بخش	فراوانی	درصد فراوانی
امیر کیاسر	کیاشهر	۱	۳/۳
ده سر	کیاشهر	۴	۱۳/۳
دهکاء	کیاشهر	۸	۲۶/۷
صفرا بسته	کیاشهر	۱	۳/۳
جمع		۱۴	۴۶/۶
ده شال	مرکزی	۴	۱۳/۳
کیسم	مرکزی	۳	۱۰
چهارده	مرکزی	۲	۶/۷
کشل آزاد سرا	مرکزی	۲	۶/۷
تمچال	مرکزی	۵	۱۶/۷
جمع		۱۶	۵۳/۴

جدول ۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع منبع و وضعیت آب مورداستفاده در کشاورزی

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
منبع آب	رودخانه	۲۱	۷۰
	کانال	۵	۱۶/۷
	رودخانه و کانال	۴	۱۳/۳
وضعیت آب	خوب	۷	۲۳/۳
	متوسط	۱۴	۴۶/۷
	ضعیف	۹	۳۰

5

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

دیدگاه پاسخگویان در زمینه موانع و مشکلات توسعه کشت دوم

توزیع فراوانی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان بر اساس طیف پاسخ‌دهی نوع لیکرت پنج‌گزینه‌ای در جدول ۵ نشان داده شده است. بر اساس نتایج، ۶۶٪ درصد از شرکت‌کنندگان بر این عقیده‌اند که توسعه کشت دوم مستلزم حمایت دولت می‌باشد، ۴۶٪ درصد با گزینه عدم وجود بازار فروش برای محصولات کشت دوم موافقت کامل دارند، ۴۰ درصد پاسخگویان مخالف گزینه‌های عدم آشنایی با کشت این محصولات، عدم علاقه‌مندی به کشت دوم و نامناسب بودن اراضی برای توسعه کشت دوم می‌باشند. ۶۶٪ درصد از پاسخگویان با عدم برخورداری از سرمایه و ماشین‌آلات کافی برای توسعه کشت دوم موافقت دارند. همچنین برای ۵۰ درصد از پاسخگویان، کوچک بودن قطعات اراضی کشاورزی به‌عنوان یک مانع برای توسعه کشت دوم به شمار می‌آید. ۹۰ درصد از پاسخگویان با پیشگام بودن دولت در اراضی الگویی برای توسعه کشت دوم موافق می‌باشند.

جدول ۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس موانع و مشکلات توسعه کشت دوم

گویه‌ها	کاملاً مخالفم		مخالفم		نظری ندارم		موافقم		کاملاً موافقم	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
بازار فروش این محصولات در منطقه مناسب نیست.	۳	۱۰	۳	۱۰	۲	۶/۷	۸	۲۶/۷	۱۴	۴۶/۷
با نحوه کشت و تولید این محصولات آشنایی ندارم.	۹	۳۰	۱۲	۴۰	۳	۱۰	۴	۱۳/۳	۲	۶/۷
علاقه‌مند به کشت محصولات جدید نیستم.	۹	۳۰	۱۲	۴۰	۵	۱۶/۷	۳	۱۰	۱	۳/۳
شرایط زمین زراعی مناسب کشت این گونه	۲	۶/۷	۱۲	۴۰	۲	۶/۷	۷	۲۳/۳	۷	۲۳/۳
آب‌وهوا منطقه برای کشت این محصولات مناسب	۴	۱۳/۳	۱۴	۴۶/۷	۱	۳/۳	۱۰	۳۳/۳	۱	۳/۳
سرمایه و ماشین‌آلات کافی برای تولید این گونه	۰	۰	۷	۲۳/۳	۳	۱۰	۱۱	۳۶/۷	۹	۳۰
با توجه به کوچک بودن زمین نمی‌توانم در بازار	۰	۰	۵	۱۶/۷	۱۰	۳۳/۳	۵	۳۳/۳	۵	۱۶/۷
تولید و فروش این نوع محصولات نیازمند حمایت	۰	۰	۱	۳/۳	۱	۳/۳	۸	۲۶/۷	۲۰	۶۶/۷
کشت محصولات جایگزین با مدیریت دولت در	۱	۳/۳	۱	۳/۳	۱	۳/۳	۸	۲۶/۷	۱۹	۶۳/۳

مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه کشت دوم از دیدگاه پاسخگویان

در این بخش تعداد پاسخ‌های کمتر یا مساوی ۳ (متوسط) با تعداد پاسخ‌های بزرگ‌تر از ۳ برای نمرات اختصاص یافته به هر مؤلفه مقایسه شده و با استفاده از آزمون نسبت (دوجمله‌ای) معنی‌داری اختلاف نسبت مقادیر بزرگ‌تر از سه در سطح احتمال ۱ درصد تعیین گردید. نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۶ نشان داد که گویه‌های حمایت دولت برای تولید و فروش محصولات جایگزین برنج یا کشت دوم و کشت محصولات جایگزین با مدیریت دولت در مزارع پیشرو به ترتیب با نسبت مقادیر ۹۳ و ۹۰ درصد، مؤثرترین عامل در این زمینه می‌باشد. در مقابل گویه‌های عدم علاقه به کشت محصولات جدید و عدم آشنایی با نحوه کشت و تولید محصولات جایگزین به ترتیب با نسبت مقادیر ۱۳ و ۲۰ درصد، کمترین تأثیر را در توسعه کشت دوم دارا می‌باشد.

جدول ۶- بررسی تأثیر مؤلفه‌ها بر توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان پیشرو و خبره

گویه‌ها	تعداد مقادیر		نسبت مقادیر		سطح احتمال
	<3	≥ 3	<3	≥ 3	
بازار فروش این محصولات در منطقه مناسب نیست.	۸	۲۲	۰/۲۷	۰/۷۳	۰/۰۱۶*
با نحوه کشت و تولید این محصولات آشنایی ندارم.	۲۴	۶	۰/۸	۰/۲	۰/۰۰۱**
علاقه‌مند به کشت محصولات جدید نیستم.	۲۶	۴	۰/۸۷	۰/۱۳	۰/۰۰۰۱**
شرایط زمین زراعی مناسب کشت این گونه محصولات نیست.	۱۶	۱۴	۰/۵۳	۰/۴۷	۰/۸۵۶
آب‌وهوا منطقه برای کشت این محصولات مناسب نیست.	۱۹	۱۱	۰/۶۳	۰/۳۷	۰/۲۰۰
سرمایه و ماشین‌آلات کافی برای تولید این گونه محصولات ندارم.	۱۰	۲۰	۰/۳۳	۰/۶۷	۰/۰۹۹
با توجه به کوچک بودن زمین نمی‌توانم در بازار رقابت کنم.	۱۵	۱۵	۰/۵	۰/۵	۱/۰۰۰

اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

۰/۰۰۰۱**	۰/۹۳	۰/۰۷	۲۸	۲	تولید و فروش این نوع محصولات نیازمند حمایت دولت می‌باشد
۰/۰۰۰۱**	۰/۹	۰/۱	۲۷	۳	کشت محصولات جایگزین با مدیریت دولت در مزارع پیشرو انجام بگیرد.

* و ** به ترتیب معنی دار در سطح احتمال ۵ و ۱ درصد

اولویت‌بندی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان پیشرو و خبره

در این بخش از آزمون آماری تحلیل واریانس فریدمن استفاده گردید که نشان داد فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت رتبه گویه‌ها از دید پاسخگویان رد شده است و می‌توان با قاطعیت گفت که از نظر پاسخگویان، متغیرها به صورت معنی‌داری دارای رتبه متفاوتی هستند (جدول ۷). به عبارت دیگر میزان تأثیر هر یک از عوامل در توسعه کشت دوم متفاوت است و برخی از متغیرها نسبت به متغیرهای دیگر از میزان اهمیت بیشتری برخوردار می‌باشد. جدول ۸ رتبه میانگین و اولویت‌بندی متغیرهای مؤثر بر توسعه کشت محصولات جایگزین برنج یا کشت دوم را نشان می‌دهد.

جدول ۷- آزمون تحلیل واریانس فریدمن

فرضیه	سطح معنی‌دار	کای دو	نتیجه آزمون
میانگین رتبه‌ای گویه با هم برابر است	۰/۰۰۰۱	۱۱۶/۳۹	رد H0

جدول ۸- اولویت‌بندی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان پیشرو و خبره

گویه‌ها	رتبه میانگین	اولویت‌بندی
تولید و فروش این نوع محصولات نیازمند حمایت دولت می‌باشد	۷/۴	۱
کشت محصولات جایگزین با مدیریت دولت در مزارع پیشرو انجام بگیرد.	۷/۲۳	۲
بازار فروش این محصولات در منطقه مناسب نیست.	۵/۸۳	۳
سرمایه و ماشین‌آلات کافی برای تولید این گونه محصولات ندارم.	۵/۵۵	۴
با توجه به کوچک بودن زمین نمی‌توانم در بازار رقابت کنم.	۴/۹۸	۵
شرایط زمین زراعی مناسب کشت این گونه محصولات نیست.	۴/۶۳	۶
آب‌وهوا منطقه برای کشت این محصولات مناسب نیست.	۳/۸۲	۷
با نحوه کشت و تولید این محصولات آشنایی ندارم.	۲/۸۷	۸
علاقه‌مند به کشت محصولات جدید نیستم.	۲/۶۸	۹

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

جمعیت روبه رشد کشور و محدودیت اراضی قابل کشت در استان گیلان، متصدیان تولید محصولات کشاورزی را به سوی بهره‌وری بیشتر در واحد سطح هدایت می‌نماید، یکی از روش‌های افزایش بهره‌وری، بالا بردن ضریب کشت از طریق توسعه کشت دوم است. تفکر کشت دوم بعد از برداشت برنج در اراضی شالی‌کاری استان از دیرباز مدنظر متصدیان و مروجان استان بوده است و همواره این سؤال مطرح می‌شود که چرا سطح وسیعی از اراضی شالی‌کاری مناسب استان به مدت شش تا هفت ماه از سال بدون استفاده رها می‌شود. تولید و عرضه انواع محصولات سبزی و صیفی، علوفه، حبوبات و دانه‌های روغنی که پس از تولید در حاشیه جاده‌های روستایی در معرض فروش قرار می‌گیرند، نشان‌دهنده این واقعیت ملموس است که نکاشتن و بدون استفاده ماندن اراضی شالی‌کاری استان به‌ویژه در شش‌ماهه دوم، ناشی از کم‌کاری کشاورزان نیست. بلکه از یک‌طرف ناشی از فقر تحقیقاتی و عدم معرفی محصولات و ارقام مناسب و از طرف دیگر وجود نداشتن برنامه‌های اجرایی حمایتی مناسب است. با توجه به ضرورت و اهمیت کشت دوم در افزایش تولید ناخالص ملی و ارتقای وضعیت اقتصادی و اجتماعی تولیدکنندگان و همچنین پیش‌بینی افت کیفی و کمی منابع آب استان گیلان خصوصاً در بخش مرکزی شامل دشت آستانه-

اولین همایش بین المللی و سومین ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۳ اردیبهشت ۹۶ - دانشگاه تهران

کوحصفهان که علاوه برکند کردن روند توسعه کشاورزی، خسارات و زیان های جبران ناپذیری را نیز به اقتصاد مبتنی بر کشاورزی استان تحمیل خواهد کرد و با توجه به تنوع تولید محصولات زراعی و باغی در شهرستان آستانه اشرفیه، این پژوهش بر بررسی موانع و مشکلات توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان پیشرو و خبره این شهرستان، باهدف ایجاد دید جامع تری برای مسئولین در جهت برنامه ریزی در بخش کشاورزی و فراهم کردن زمینه علمی لازم برای برنامه ریزی در این بخش، کاهش فشارهای غیر کارشناسی بر منابع انسانی، آب و خاک تمرکز نموده است. همان گونه که نتایج پژوهش نشان داد از دید کشاورزان مشکلات مختلفی بر سر راه توسعه کشت دوم و کشت محصولات جایگزین برنج وجود دارد که از آن جمله می توان به عدم حمایت دولت و اتحادیه کشاورزان از خرید تضمینی محصولات جایگزین برنج، نبود بازار فروش مناسب و عدم وجود مزارع پیشرو موفق در منطقه به عنوان مهم ترین عوامل اشاره کرد. با توجه به نتایج این تحقیق، راهکارهایی همچون خرید تضمینی دولت، ایجاد مزارع پیشرو، اعطای تسهیلات مالی و اعتباری با نرخ بهره مناسب، توسعه بازارهای محلی برای عرضه محصولات کشت دوم، تقویت رقابت پذیری اقتصاد روستایی، ایجاد صنایع تبدیلی و بسته بندی در مناطق روستایی و توسعه برنامه های بازاریابی پیشنهاد می گردد.

منابع

- احمدپور، حسین، خالدیان، محمدرضا، اشرف زاده، افشین و رضایی، مجتبی. ۱۳۹۲. بررسی شوری آب های زیرزمینی دشت گیلان با توجه به پارامترهای شوری مؤثر و بالقوه. مجله پژوهش آب ایران. دوره ۷ شماره ۱۲. ۱۶۹-۱۷۶.
- آمار، تیمور، باسط قرشی میناباد، محمد و باقری کودکانی، صفیه. ۱۳۹۲. بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کشت دوم در شهرستان شفت. چشم انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال ۸، شماره ۲۳. ۱۰۲-۸۹.
- سازمان برنامه و بودجه استان گیلان. ۱۳۹۳. سالنامه آماری استان گیلان. رشت. انتشارات سازمان برنامه و بودجه استان گیلان.
- محمدیان، فرشاد. ۱۳۸۶. طراحی الگوی زراعی پایدار با تأکید بر آب مجازی (مطالعه موردی دشت تربت جام). پایان نامه کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی. ناصر شاهنوشی. دانشکده کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- نداف فهمیده، سلماز، اللهیاری، محمد صادق، انصاری، محمد حسین، و کاوسی کلاشمی، محمد. ۱۳۹۴. تحلیل آثار اقتصادی - اجتماعی پذیرش کشت دوم پس از برنج در شهرستان فومن. تحقیقات غلات. دوره ۵، شماره ۲. ۱۳۰-۱۲۱.
- نوابیان، مریم و آقاجانی، محبوبه. ۱۳۹۱. ارزیابی اثر مدیریت آبیاری شور و شیرین بر عملکرد برنج رقم هاشمی. مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، علوم آب و خاک. جلد ۱۶، شماره ۶۰. ۴۵-۵۴.
- هادی نیا، ح. ۱۳۹۲. اثر تغییر اقلیم بر نیاز آبی برنج در منطقه رشت. رشته آبیاری و زهکشی پایان نامه کارشناسی ارشد، نادر پیرمردیان و افشین اشرف زاده، دانشکده کشاورزی، دانشگاه گیلان.
- واضحی، کاووس. ۱۳۸۷. بررسی موانع کشت دوم در استان گیلان. مرکز تحقیقات روستایی.

Identifying And Prioritizing Development Obstacles of Second Crop from the Perspective of Gilan's Farmers (Case: County Of Astaneh Ashrafieh)

Abstract

Gilan province with 237 965 hectares of paddy land and production of about 1.042 million tons, contributes a big share in meeting of the country's consumption demands. However, due to weather conditions and other issues, agricultural land not used more than once a year, and farmers, after rice harvesting until next year face seasonal unemployment. This study aiming to identify the most effective factors affecting the development of second cultivation has been done in the county of Astaneh Ashrafieh. Enjoying the questionnaire and survey method, views of 30 leading farmer is studied. The results showed that farmers see different problems in the development of second cultivation as complementary or alternative activities for rice production, which the lack of government and Farmers Union support and guarantees to buy second products. The lack of proper market and the absence of successful model farms in the area noted as the most important factors. According to the survey results, strategies such as guarantees buying by government, establishing model farms, granting loans and credit with appropriate interest rates developing local markets, enhancing the competitiveness of rural economies, creating processing and packaging industries in rural areas and development of marketing programs offered.

Key words: second cultivation, Obstacles, rice, Astaneh Ashrafieh.

دانشگاه ایلد

دانشگاه تهران

پروفسور امیر کبیر البرز

گواهی نامه

سرمکار خانم

پریسا شاهین رخسار

مقاله علمی پژوهشی جناب عالی با عنوان

شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه کشت دوم از دیدگاه کشاورزان استان گیلان

(مورد: شهرستان آستانه اشرفیه)

در اولین همایش بین المللی و موسوم به همایش ملی پژوهش های علمی مدیریت و علوم انسانی که روز چهارشنبه ۱۳ اردیبهشت ماه ۱۳۹۶ در تالار علامه امینی دانشگاه تهران برگزار گردید، به صورت

ارایه شفاهی و درج مقاله کامل در مجموعه مقالات

مورد پذیرش قرار گرفته است. توفیقات روز افزون جناب عالی را در راستای توسعه دانش و سرفرازای مبین عزیزان ایران از خداوند بزرگ خواهانم.

دکتر عبدالمجید مهدوی

رئیس علمی همایش

استان ایلام

